

Ecclesiae desolatae: Krassófüzes

A Békés-Bánáti Református Egyházmegye Missziói Bizottsága 1887. július 8-i jegyzőkönyvének 3. pontja szerint az egyházmegye Elnöksége (Szabó János esperes és id. gróf Ráday Gedeon egyházmegyei gondnok) 1888. május 29–31. napjain Szegeden tartott közgyűlése elé terjeszteti (52. p.), a bánsági szavazók lelkigondozásáról szóló tervjavaslatát a következőkben: „Azon szempontból, melyet az 1885. évi konvent 51. számú végzése úgy fejez ki, hogy *minden református hitsorsosunk lelkigondozásban részesíttessék*, a bánsági terület, ahol híveink szórványosan laknak, a következő tizenegy *körlelkézségre* osztandó fel: Nagykikindai, Nagybecskereki, Magyarittebei, Debeljácsei, Pancsovai, Temesvári, Rittbergi, Szkulyai, Klopódiai, Szapáryfalvai, Bunyaszegszárdi. Végösszeg szerint gondozandó lenne 41 járás és azokban 343 községben 4643 lélek (lásd a fent idézett egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyv 39–41. oldalait).”

„A missziói területen működő lelkészeknek utasításul a következők adandók:

1. Munkálkodjék mindegyik a maga területén a neki adott tehetség s legjobb belátása szerint, munkálkodásáról azonban két példányban rendes naplót vezessen, s abba főleg jegyezze meg azt, mely ponton mikor fordult meg s mennyit időzött, minő teendőket végzett, munkálkodásának minő jó eredményét tapasztalta, milyen adományokat vett s minő célokra, minő akadályokra vagy sérelmekre talált stb.? Ezen napló egyik példánya a körlelkézség irattára számára megőrzendő, másik példány pedig negyedévenként az esperesi hivatalhoz beterjesztendő.

2. A missziói lelkész vezesse egész területéről járásonként külön-külön az anyakönyveket s azokat év végén az illető szolgabíróságokhoz juttassa el.

3. Írja össze a szórványbeli hívek neveit, azok lakszámának, állapotának s családtagjaiknak kimutatásával, életben maradásukat s lakváltoztatásukat lehetőleg tartsa nyilván.

4. Látogassa meg – lehetőség esetén – minden évben legalább egyszer a missziói területeken lakó híveket vallásos iratokkal, s bibliával kezében beszéljen azokkal vallásos dolgokról – különösen az Úr Jézus által eszközölt váltság munkáiról, az ez által megszerezhető üdvről, bűnbocsánatról s örök életről, továbbá terjessze ki figyelmét a hívekkel való érintkezésben a feddhetetlen erkölcsi életre, a bűnöktől való óvakodásra, buzdítsa és intse őket a családi tiszta életre, a gyermekek és ifjak jó családi nevelésére stb. Ott, ahol ketten-hárman összejönnek, tartson legalább házi isteni tiszteletet, mely rendesen áll éneklésből, imádkozásból, biblia olvasásából s működjék oda, hogy ily házi isteni tisztelet – főleg vasárnap – tartassék.

5. A gyermekek vallásos, főleg konfirmációi oktatásáról gondoskodjék, s lehetőleg úgy intézkedjék, hogy egy gyerek se maradjon konfirmálatlanul. Ott, hol

lehetséges, állítson vasárnapi bibliai iskolákat, melyeknek vezetését bízza – esperesi jóváhagyás után – értelmes, hívő keresztyénekre.

6. Gondoskodjék, hogy legyen minden községben egy közösségi megbízottja, ki közvetítő legyen közötté és a hívek között minden eshetőleg előfordulható egyházi ügyben, mint temetés, keresztelés és esketés, s ki az esetleges vallási sérelmeket – elkeresztelés, elanyakönyvezés stb. –, idejekorán tudassa a missziói lelkésszel.

7. Ott, hol többen – 20 vagy több – élnek együtt a hívek, tartson bizonyos meghatározott s azt minden következő évben következetesen betartandó időben nyilvános isteni tiszteletet s arra hívja meg a közel eső szórványban lakó hitsorsosokat is.

8. Minthogy az isteni tisztelet egy részét az adakozás képezi, s a tiszta szívből adott önkéntes adakozás a vallásosságot is neveli, s minthogy törvényeink szerint az egyházmegyének is áldoznia kell missziói céljaira, s minthogy elsősorban illő, sőt kötelesség a misszió területen lakó híveknek áldozniok azon pénztár javára, mely a költségeket szolgáltatja, hogy ők lelki gondozásban részesülhessenek: azért a missziói lelkész isteni tisztelet alkalmával és más úton is szólítsa fel a híveket, hogy adakozzanak a bánáti missziói alap javára, mely adomány egy része azután a misszió évi költségvetésébe kiadásként felveendő.

A bizottság javaslatai elfogadtatnak [...]” (A Békés-Bánáti Református Egyházmegye 1888. évi, május 29–31-én, Szegeden tartott gyűlése jegyzőkönyvének 41–42. oldala alapján.)

Krassófüzes a szkulyai (ma Szigetfalu) *körlelkésség*hez tartozott. Valamikor községi rangot is viselt. Krassó-Szörény megye nyugati felére terjedt ki a lelkigondozó munkaköre: Zsidovintól Oravicabányáig. Önállósága megszűntével, mint *leányegyházközséget* Szkulya, Klopódia és Resica lelkipásztorai gondozták alkalmi szolgálataikkal.

A Tiszántúli Református Egyházkerület levéltári adatai szerint 1854-től tart fenn iskolát, ahol a tizenkét évet betöltöttek számára húsvéttól áldozócsütörtökig tart a konformációi oktatás, amit az *előkönyörgő-tanító* végez. Megjegyzendő, hogy az előkönyörgő-tanító évi javadalma – díjlevél szerint – mindössze 162,60 forint. Az Országos Református Közalaphoz folyamodnak segélyért. Nem lévén se templom, se lelkipásztor, a gyülekezet igen nehéz körülmények között tartja fenn magát. Ez magyarázza az előkönyörgők gyakori változásait is. Álljon itt ilusztrációul a Békés-Bánáti Egyházmegye 1864. november 16–19. között Hódmezővásárhelyen tartott közgyűlésén Hajnal Ábel esperes jelentése: „A füzesi leánygyülekezet sorsát szánandónak nyilvánítja a canonica visitacio. A hívek kevesen s gyenge erővel vannak, az anyaegyháztól, Szkuliától távol esnek. Nehezítette sorsukat, hogy Szabó István iskolaigazgató, még a múlt év őszen elhagyta –

és pedig hír nélkül – hivatalát, s miután felhívás következtében sem tért vissza Füzesre, különben is sok kifogás lévén ellene, helyébe egy évre ideiglenesen Ecsedi Antal adatott iskolatanítóul, aki Moldva s Oláországban Czelder Márton misszionárius mellett több ideig segédkezett [...] T. Kecskeméti Sámuel szkuliai lelkész úr kétszer látogatja meg *évenként* itteni híveinket, amikor az iskolatermül is szolgáló imaházban prédikál s az Úr vacsorát kiosztja. [...] Ecsedi Antalnak pedig meghagyatott, hogy minden vasárnap közisteni tiszteletet tartson: reggel egyházi beszédet, délután a könyörgés után bibliát olvasson. Téli hónapokban pedig köznapokon is, a délelőtti istentisztelet megtartása, s hetenként kétszer biblia olvasása szintén meghagyatott. Végül a híveknek, a békesség és egyesség követése, az Úr házának szeretése, a tanító iránti tisztelet, ennek viszont a józan s feddhetetlen élet követése, hivatali buzgóság ajánlatott, s kötelességükké tétetett.” (Lásd a fent említett közgyűlés jegyzőkönyve 52. pontjának II. részét.)

Az egy évre ideiglenesen alkalmazott Ecsedi Antal, hogy meddig töltötte ott be hivatalát és utána volt-e már, aki őt e szolgálatban kövesse, nem tudjuk. Arról viszont a már fent idézett Egyházkerületi Levéltár adatai tudósítanak (a Békés-Bánáti Egyházmegye iratai. I. 29. – Egyházközségekre vonatkozó iratok. 104. – Krassófüzes 1873–1916.), hogy 1882-től 21 éven át *Veress István* az előkönyörgő-tanító, aki 1904. év végén mond le állásáról és 1905. január 17-én el is megy a „minden élők útján”. Ekkor 73 lélek van a krassófüzesi leányegyházban. Húsz év alatt 11 személlyel kevesebb, mint 1884. február 20-án kiadott községi bizonyítvány adatai mutatják, amely szerint akkor nemzetiség és felekezet szerint az 1810 lelket számláló közösségből 120 volt magyar és ebből 84 a református. Nem csoda, ha az előkönyörgők is sűrűn váltakoztak.

1906. augusztus 24-én az öt pályázó közül a Zala megyei Monoszló kántortanítóját, Rózsa Ferencet választják meg. De még ugyanazon év novemberében Tomka Bertalan az előkönyörgő-tanító; 1907. április 1-től Czeglédi József, majd ugyancsak 1907. szeptember 1-től *Soós Zsigmond* nyugalmazott tanító tölti be ezt a tisztséget. Ő saját lakásán tanítja azt a hét gyermeket, aki már eljár hozzá. A tantermetek egyébiránt Fábián János gondnok bérbe adta lakóknak, akiket felszólításra sem lakoltatott ki. Igaz, hogy az iskola, imaház és tanítói lak: egy fedél alatt van, de a gondnok önkényeskedik: Istent, papot, tanítót, mindenkit szid.

Itt kívánjuk megjegyezni, hogy dr. Dengi János, mint lugosi királyi tanfelügyelő – 1897. december 20-án – levelet intéz Krassó-Szörény megye Bogsán járási főszolgabírójához, amelyben jelzi, hogy „Füzesen evang.-ref. zugiskola működik”. Elrendeli az iskola azonnali bezárását és a tanulóknak az állami iskolába való irányítását (212/1898. febr. 22.). Eröss Lajos debreceni református püspök is ír, az iskola az államnak való átadásáról (6124/1910. nov. 22.). A Hódmezővásárhelyen, 1910. április 12–13-án tartott egyházmegyei közgyűlés is elrendeli a füzesi iskola bezárását, ahol Soós Zsigmond nyugdíjas hol itt, hol ott tanít, „főképp olyan helyeken, hol a javadalom csekély volta miatt okleveles tanító nem vállalkozik” (394–1910).

1910. szeptember 1-én a krassófüzesi iskola megszűnik (4165/1911. sz. – a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjének pecsétje – előadó: Baksa Lajos). Itt kívánjuk megjegyezni, hogy az utolsó felekezeti tanító – Soós Zsigmond, aki állandó élelmezési gondokkal is küzd –, kilenc évi szolgálat után 1915-ben lemond állásáról és 1916. május 14-én Hódmezővásárhelyre költözik gyermekeihez. Két hét múlva, 1916. május 28-án volt a klopódiai lelkészbeiktatás. Futó Zoltán esperes iktatja be a volt derecskei segédlelkész *Streleczy Sándort*, akire rábízzák Krassófüzest is. Ekkor lesz a leányegyházból *fiókegyház*. Streleczy Sándor *missziói református lelkésznek* írja alá magát. 1916. szeptember 10-én volt kinn először Krassófüzesen, miután hetekkel előbb már értesítette Czeglédi József gondnokot kiszállásáról. Ennek ellenére a 80 egyháztagból 1 (egy) férfi és 10 (tíz) nő volt jelen. „A hívek nagyrésze katolikus misére jár és nazarénus istentiszteleteket hallgat. A tizenöt iskolaköteles gyermek mind állami iskolába jár, de templomban egy sem volt jelen. A gondnok írni-olvasni nem tud!” (Streleczy jelentése.)

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1937. október 28-án tartott közgyűlésének 68. számú határozata Krassófüzest *missziói egyházközségnek* nyilvánította. Egy hónappal később pedig, 1937. november 28-án, a Krassófüzesi Egyházközség választói gyűlésén, a hívek meghívás útján *Müller Béla* égerháti segédlelkészt hívják meg lelkészül (a Bánsági Egyházmegye 1938. évi október 13-án, Temesváron tartott közgyűlése jegyzőkönyvének 5. sz. pontja). Nemes Elemér lugosi esperes-lelképásztor (elhunyt 1949. március 9-én), az előbb idézett közgyűlési jegyzőkönyvben így ír a gyülekezetéről és új lelképásztoráról: „Krassófüzes jelentős missziói jellegű egyháza, végre, hosszú várakozás után, méltó vezetőt talált új, ifjú lelkészében, ki törhetetlen és fáradhatatlan buzgósággal járja be széles kiterjedésű körzetét s gyűjti egybe a szórványok református híveit. Egyházfőhatóságunk részéről a legteljesebb támogatásra kell számítani e poraiból újraéledő egyházunknak, melyet most először keresett fel, szinte évszázados élete óta, esperesi látogatás. Nagy szegénység, de ennek ellenére az élni-akarás minden jele, az életrelvelőség minden feltétele jelentkezett ott előttünk a látogatás alkalmával, amidőn az Ige vigasztalásával is szólhattunk a gyülekezethez. Ez egyházunk – mozgékony, lelkes pásztorvezérével –, úgy látszik megtalálta a fejlődés és megerősödés biztos útját. Igen fontos érdek, hogy egyházfőhatóságunk most már mindent elkövessen itt az államsegély elnyerésének kiszorgalmazására s az egyház missziói jellegének megállapításával a szükséges segítőeszközök rendelkezésre bocsátására. Nem hallgathatjuk el itt egyházmegyénk érdemes főjegyzőjének, Kerekes József (resicai lelképásztor) testvérünknek fáradozását ez egyház újjáépítése körül.” (A Bánsági Református Egyházmegye Közgyűlésének jegyzőkönyve. I. m. 14. szám 11. pont.) [...] „A füzesi állás betöltésével méltó misszionáriust nyert e fontos körzetünk ifjú, tetterős és buzgó lelkészében, aki nagy kedvvel, lelkesedéssel, pontossággal és szakavatottsággal gyűjti egybe ott élő, elég nagy számú híveinket. Fő missziói központja Oravica, ahová rendszeres lelkészi szolgálatra átjár, s ahol mindenben támogatja az egyházunkat ott életre keltő

és mintaszerűen vezető egyházmegyei gondnokunkat, ki egyben Oravica főgondnoka is (dr. Szatmáry Lajos). A szórványhíveket tulajdonképpen csak ez évben vette számba – sok fáradtságos úttal – itteni lelkésztestvérünk és hisszük, reméljük, hogy rövid időn belül munkálkodásából sok áldás fakad.” (A Bánsági Református Egyházmegye Közgyűlésének jegyzőkönyve. I. m. 6. szám, 16. pont.)

Streleczy Sándor egyházmegyei belmissziói előadó jelentéséből: „Akadályul, sőt bénítólag hat sok vegyes házasság. Református népünknek öntudatra kell itt ébrednie, mert máskülönben a vallások és népfajok harcaiban itt el is némul az ének és imádság az ajkakon. A harang ne temetésre, hanem feltámadásra szóljon.” (A Bánsági Református Egyházmegye Közgyűlésének jegyzőkönyve. I. m. 14. szám, 17. pont.)

Müller Béla 1941-ig volt Krassófüzesen és utána harminchét évig Újmosnicán szolgált. Az ő idejéből való az a vagyontár, amely feltünteti a gyülekezet ingó és ingatlan javait, és amelyet jelenleg a szkulyai egyházközség levéltárában őriznek. Hogy hová kerültek a harangok, klenódiumpok, harmónium, szerszámok stb., senki nem tudja. Ma itt már nincs csak temető és egy telek, amelyen valamikor épület állott. Ezeket is ki tudja ki használja? Pedig, amikor Krassófüzes községi rangot viselt, az egyháznak is megvolt a hagyományos 32 hold földje, amit éppúgy nem adtak vissza, mint annak idején a bunyaszegszárdit. Így veszett el ebek harmincadjára ez a szórványgyülekezet is, mint annyi más. Makay Botond resicai lelkipásztor helyesen jegyzi meg a *Délnyugat* időszaki lap főszerkesztőjeként – az 1995. augusztus–szeptemberi szám 11. oldalán –, hogy ebben a korabeli egyházi vezetőség is hibáztatható, mert nem adta meg a szórványlelkészeknek azt a minimális segílyt, amiből szűkösen, de becsületesen megélhettek volna. Így két lehetőség nyílt a szórványlelkész előtt: más pályán működve élni és dolgozni, illetve így tartani fenn és meg a gyülekezetet (mint például Elekes Gyula Lippán és Bogdán Sándor Szigetfalun), vagy a másik lehetőség, a tisztátalan út: sírkövek, épületanyagok, egyéb eladható holmik értékesítése és felélése, és azután továbbállva: egy másik gyülekezetet is jégre vinni, anyagilag és erkölcsileg egyaránt.

Sajnos Krassófüzesnek ez utóbbi lett a sorsa.

Isten olyan Isten, aki mindig ellenkezőjét hozza elő annak, amit a világ esze kisüt, s éppen azt használja jóra, amit az a leggonoszabbnak vél.

Luther Márton